

10 marzec 2025 r.

Ochrona przyrody w projektach

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Ochrona przyrody w projektach

Ochronę przyrody możemy rozpatrywać jako zbiór działań mających na celu zachowanie, odtwarzanie i zrównoważone użytkowanie ekosystemów, gatunków oraz zasobów naturalnych. Głównym celem ochrony przyrody jest powstrzymanie lub zminimalizowanie utraty różnorodności biologicznej - zarówno na poziomie gatunkowym, genetycznym jak i siedliskowym oraz zapobieganie degradacji środowiska naturalnego.

Ochrona przyrody w Polsce i Unii Europejskiej jest regulowana przez szereg aktów prawnych oraz inicjatyw mających na celu zachowanie różnorodności biologicznej i zrównoważony rozwój.

Ochrona przyrody w Polsce

W Polsce ochrona przyrody jest uregulowana przede wszystkim przez Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Ustawa ta wyróżnia następujące formy ochrony przyrody:

- 1. Parki narodowe** – obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych, naukowych, społecznych, kulturowych i edukacyjnych, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha.

Formy ochrony przyrody (cd.):

2. **Rezerваты przyrody** – obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, chroniące ekosystemy, siedliska oraz twory przyrody nieożywionej.
3. **Parki krajobrazowe** – obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz walory krajobrazowe.
4. **Obszary chronionego krajobrazu** – tereny wyróżniające się krajobrazem o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na turystykę i wypoczynek lub pełniące funkcję korytarzy ekologicznych.

Formy ochrony przyrody (cd.):

5. **Rezerваты przyrody** – Obszary Natura 2000 – element europejskiej sieci ekologicznej, obejmujące najcenniejsze przyrodniczo fragmenty kraju, chroniące zagrożone siedliska i gatunki.
6. **Pomniki przyrody** – pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej.
7. **Stanowiska dokumentacyjne** – miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym.

Formy ochrony przyrody (cd.):

8. **Użytki ekologiczne** – pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, takie jak naturalne zbiorniki wodne, bagna, torfowiska czy starorzecza.
9. **Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe** – fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.
10. **Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów** – działania mające na celu ochronę ostoi i stanowisk gatunków objętych ochroną gatunkową.

Ochrona przyrody *in-situ* i *ex-situ* to dwa podstawowe podejścia stosowane w ochronie zagrożonych gatunków. Oba mają swoje zalety i ograniczenia, a ich wybór zależy od sytuacji ekologicznej danego gatunku oraz dostępnych środków.

1. **Ochrona *in-situ*** (łac. "na miejscu") - jest to metoda ochrony gatunków w ich naturalnym środowisku. Celem tego podejścia jest zachowanie ekosystemów w stanie nienaruszonym lub ich odbudowa w miejscu występowania zagrożonych organizmów. Przykładem tej metody jest np.: tworzenie parków narodowych i rezerwatów przyrody, programy ochrony gatunkowej, odtwarzanie siedlisk (m.in. rekultywacja torfowisk).

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Zalety ochrony *in-situ*:

- gatunki mogą przetrwać w swoim naturalnym środowisku, co sprzyja ich naturalnym interakcjom z innymi organizmami,
- chroni całe ekosystemy, a nie tylko pojedyncze gatunki,
- pozwala na zachowanie naturalnej selekcji i procesów ewolucyjnych,
- mniej kosztowna i łatwiejsza do zarządzania na dużą skalę.

Ograniczenia ochrony *in-situ*:

- nie zawsze skuteczna, gdy siedlisko jest silnie zniszczone lub znajduje się pod dużą presją,

- trudna do wdrożenia w miejscach o dużej działalności człowieka,
- wymaga długoterminowych strategii i wsparcia społecznego.

2. *Ochrona ex-situ* (łac. "poza miejscem") - jest to metoda ochrony przyrody realizowana poza naturalnym środowiskiem organizmów. Stosuje się ją głównie w przypadku skrajnie zagrożonych gatunków, których przetrwanie w naturze jest niemożliwe. Przykładem tej metody jest np.: hodowla w ogrodach zoologicznych, banki nasion przechowujące nasiona roślin zagrożonych, klonowanie i rozmnażanie w laboratoriach, reintrodukcja gatunków, czyli przywracanie ich do natury po rozmnożeniu w niewoli.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Zalety ochrony *ex-situ*:

- może uratować gatunki przed natychmiastowym wyginięciem,
- daje możliwość kontrolowanej hodowli i rozmnażania organizmów,
- pozwala na badania naukowe, które mogą pomóc w ochronie zagrożonych gatunków,
- chroni gatunki, nawet jeśli ich naturalne siedliska są zniszczone;

Ograniczenia ochrony *ex-situ*:

- organizmy tracą kontakt z naturalnym środowiskiem, co może osłabić ich zdolności przystosowawcze,
- bardzo kosztowna i wymaga zaawansowanej infrastruktury,

- sztucznie rozmnożone osobniki mogą mieć trudności z przystosowaniem się do życia w naturze po reintrodukcji,
- chroni pojedyncze gatunki, ale nie ekosystemy.

Kiedy wybrać *in-situ*, a kiedy *ex-situ*?

Ochrona *in-situ* jest najlepsza, gdy:

- siedliska są wciąż w dobrym stanie lub można je odtworzyć,
- istnieją środki prawne i społeczne do ochrony ekosystemów,
- gatunek jest jeszcze w stanie przetrwać na wolności.

Ochrona *ex-situ* jest konieczna, gdy:

- gatunek jest na skraju wymarcia, np. w naturze pozostało tylko kilka osobników,
- siedlisko zostało całkowicie zniszczone,
- istnieje potrzeba rozmnażania organizmów w celu reintrodukcji.

Najczęściej stosuje się połączenie obu metod – np. hodowanie zagrożonych gatunków w niewoli (*ex-situ*), a następnie ich reintrodukcję do chronionych ekosystemów (*in-situ*), co miało miejsce np. w przypadku żubra europejskiego.

Skąd czerpać informacje jakie gatunki/siedliska i w jaki sposób należy chronić?

Informacje o gatunkach/siedliskach wymagających ochrony możemy czerpać m.in. z:

- publikacji naukowych publikowanych i niepublikowanych;
- programów ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów (regionalnych i krajowych – zatwierdzonych przez GDOŚ – zawierają one analizy stanu zagrożenia gatunków oraz propozycje działań ochronnych);

Link do przeglądarki wyników z raportów z art. 17 DS:

<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/?period=5&group=Vascular+plants&country=PL®ion=CON>.

Tu znajduje się również informacja, jaki % populacji z regionu znajduje się w PL.

Skąd czerpać informacje jakie gatunki/siedliska i w jaki sposób należy chronić? (cd.)

- raportów z monitoringów przyrodniczych (lokalnych i krajowych);
- planów ochrony/planów zadań ochronnych dla parków narodowych, rezerwatów przyrody, obszarów Natura 2000;
- Dyrektyw Unii Europejskiej: Dyrektywy Siedliskowej, która określa gatunki i siedliska o znaczeniu wspólnotowym, które wymagają ochrony (w zał. I wymienione są siedliska przyrodnicze, a w zał. II gatunki roślin i zwierząt, dla których należy wyznaczać obszary Natura 2000; Dyrektywy Ptasiej, która skupia się na ochronie dzikich ptaków i ich siedlisk w Europie;

Skąd czerpać informacje jakie gatunki/siedliska i w jaki sposób należy chronić? (cd.)

- list gatunków i siedlisk priorytetowych dla LIFE: Komisja Europejska wskazuje gatunki i siedliska szczególnie zagrożone, na których ochronę kierowane są środki finansowe w ramach programu LIFE;
- ogólnych zaleceń dla ochrony typów siedlisk oraz gatunków (dokumenty opracowane przez organizacje przyrodnicze, takie jak OTOP, które zawierają wskazówki dotyczące ochrony siedlisk i gatunków priorytetowych);
- innych dokumentów opracowywanych w ramach realizacji przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska przyrodniczego (np. z raportów skuteczności działań ochronnych).

Skąd czerpać informacje jakie gatunki/siedliska i w jaki sposób należy chronić? (cd.)

Korzystanie z powyższych źródeł pozwala na uzyskanie aktualnych i rzetelnych informacji dotyczących gatunków i siedlisk wymagających ochrony oraz metod ich ochrony.

Jakie konkretne działania ochrony przyrody są uznawane za priorytetowe w nowej perspektywie UE?

W nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021–2027 priorytetowe działania w zakresie ochrony przyrody koncentrują się na odbudowie i zachowaniu różnorodności biologicznej oraz ekosystemów.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Jakie konkretne działania ochrony przyrody są uznawane za priorytetowe w nowej perspektywie UE? (cd.)

Kluczowe inicjatywy obejmują:

1. **Odbudowa zdegradowanych siedlisk przyrodniczych** - do 2030 roku planuje się przywrócenie co najmniej 30% siedlisk przyrodniczych ze stanu złego do dobrego, do 2040 roku – 60%, a do 2050 roku – 90%. Szczególny nacisk kładziony jest na obszary sieci Natura 2000;
2. **Rewitalizacja torfowisk** - zakłada się odbudowę co najmniej 30% osuszonych torfowisk do 2030 roku, 40% do 2040 roku i 50% do 2050 roku;
3. **Udrażnianie korytarzy ekologicznych** - działania mają na celu przywracanie ciągłości korytarzy ekologicznych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, co jest istotne dla migracji i rozmnażania wielu gatunków;

Jakie konkretne działania ochrony przyrody są uznawane za priorytetowe w nowej perspektywie UE? (cd.)

4. Ochrona różnorodności biologicznej - wspierane są inicjatywy mające na celu ochronę rodzimych gatunków oraz różnorodności geologicznej, zwłaszcza na obszarach innych niż Natura 2000;

5. Edukacja ekologiczna i promowanie ekoturystyki - inwestycje obejmują rozwój ośrodków edukacji ekologicznej oraz promowanie form ochrony przyrody i ekoturystyki, aby zwiększyć świadomość społeczną na temat znaczenia ochrony środowiska.

Te działania są zgodne z ogólnym unijnym programem działań w zakresie środowiska do 2030 roku, który podkreśla znaczenie ochrony, zachowania i poprawy kapitału naturalnego Unii Europejskiej.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Największe wyzwania związane z realizowaniem projektów ochrony przyrody

Realizacja projektów ochrony przyrody napotyka na szereg istotnych wyzwań, które mogą ograniczać ich skuteczność. Do najważniejszych z nich należą:

1. Nieskuteczna egzekucja prawa ochrony przyrody (brak dedykowanej służby odpowiedzialnej za kompleksowe monitorowanie i egzekwowanie przepisów ochrony przyrody prowadzi do licznych naruszeń, takich jak nielegalna wycinka drzew czy kłusownictwo);
2. Konflikty w gospodarce wodnej (działania takie jak regulacja rzek czy melioracje, często realizowane bez odpowiednich analiz środowiskowych, mogą prowadzić do degradacji ekosystemów wodnych i związanych z nimi siedlisk);

Największe wyzwania związane z realizowaniem projektów ochrony przyrody (cd.)

3. Chaos w planowaniu przestrzennym (brak spójnych zasad zagospodarowania przestrzennego skutkuje rozpraszaniem zabudowy na tereny cenne przyrodniczo, co prowadzi do fragmentacji siedlisk i utraty bioróżnorodności);
4. Niekorzystne zmiany w rolnictwie (intensyfikacja rolnictwa, w tym konsolidacja gruntów i eliminacja miedz, prowadzi do zaniku siedlisk związanych z agroekosystemami, co negatywnie wpływa na wiele gatunków roślin i zwierząt);
5. Niska jakość ocen oddziaływania na środowisko (często raporty środowiskowe są przygotowywane niedbale, co prowadzi do podejmowania decyzji inwestycyjnych bez pełnej świadomości ich wpływu na przyrodę);

Największe wyzwania związane z realizowaniem projektów ochrony przyrody (cd.)

6. Niedostateczna ochrona bierna (zbyt mała powierzchnia obszarów objętych ścisłą ochroną ogranicza możliwości zachowania naturalnych procesów ekologicznych i siedlisk w nienaruszonym stanie);
7. Trudności w tworzeniu i rozszerzaniu parków narodowych (obecne przepisy wymagają zgody wszystkich szczebli samorządu terytorialnego na utworzenie lub rozszerzenie parku narodowego, co często blokuje takie inicjatywy);
8. Ograniczone finansowanie (niedostateczne środki finansowe na działania ochronne prowadzą do zaniechania wielu potrzebnych inicjatyw oraz braku możliwości realizacji długoterminowych programów ochrony przyrody);

Największe wyzwania związane z realizowaniem projektów ochrony przyrody (cd.)

9. Braki w aktualnych danych przyrodniczych (niedostatek aktualizowanych informacji o różnorodności biologicznej i walorach przyrodniczych kraju utrudnia skuteczne planowanie i realizację działań ochronnych);
10. Niska świadomość ekologiczna społeczeństwa (niedostateczna edukacja ekologiczna prowadzi do braku zrozumienia znaczenia ochrony przyrody, co może skutkować negatywnym nastawieniem społeczeństwa do działań proekologicznych);

Aby skutecznie realizować projekty ochrony przyrody, konieczne jest kompleksowe podejście uwzględniające powyższe wyzwania, w tym wzmocnienie egzekucji prawa, poprawę planowania przestrzennego, zwiększenie finansowania oraz edukację społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska.

Jakie narzędzia i metody ochrony gatunków *in-situ* mogą przynieść najlepsze efekty w przypadku gatunków zagrożonych?

Ochrona *in-situ* polega na zabezpieczaniu gatunków zagrożonych w ich naturalnym środowisku. Aby osiągnąć najlepsze rezultaty w ochronie takich gatunków, stosuje się różnorodne narzędzia i metody, dostosowane do specyfiki danego ekosystemu oraz potrzeb konkretnych gatunków. Poniżej przedstawiam najważniejsze z nich:

1. Tworzenie i zarządzanie obszarami chronionymi (parki narodowe i rezerваты przyrody, obszary Natura 2000).

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Jakie narzędzia i metody ochrony gatunków *in-situ* mogą przynieść najlepsze efekty w przypadku gatunków zagrożonych? (cd.)

2. Ochrona siedlisk i ekosystemów (renaturyzacja: przywracanie zdegradowanych siedlisk do ich naturalnego stanu, co sprzyja odtworzeniu populacji zagrożonych gatunków; kontrola gatunków inwazyjnych: eliminacja lub ograniczanie liczebności gatunków obcych, które zagrażają rodzimym gatunkom poprzez konkurencję, drapieżnictwo lub wprowadzanie chorób).
3. Ochrona czynna (zabiegi ochronne: aktywne działania mające na celu poprawę warunków bytowania gatunków, np. koszenie łąk, regulacja poziomu wód;

Jakie narzędzia i metody ochrony gatunków *in-situ* mogą przynieść najlepsze efekty w przypadku gatunków zagrożonych? (cd.)

tworzenie sztucznych/zastępczych siedlisk: budowa budek lęgowych, oczek wodnych czy schronień dla gatunków, które utraciły swoje naturalne miejsca bytowania).

4. Monitoring i badania naukowe (inwentaryzacja przyrodnicza: monitorowanie stanu populacji gatunków zagrożonych oraz ich siedlisk pozwala na ocenę skuteczności działań ochronnych i dokonanie niezbędnych korekt; badania naukowe: badania nad biologią i ekologią gatunków zagrożonych dostarczają wiedzy niezbędnej do opracowywania skutecznych strategii ochrony).

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Jakie narzędzia i metody ochrony gatunków *in-situ* mogą przynieść najlepsze efekty w przypadku gatunków zagrożonych? (cd.)

5. Edukacja i zaangażowanie społeczne (programy edukacyjne: podnoszenie świadomości społecznej na temat znaczenia ochrony bioróżnorodności oraz zagrożeń dla gatunków poprzez kampanie informacyjne, warsztaty i szkolenia; współpraca z lokalnymi społecznościami: angażowanie mieszkańców w działania ochronne, co zwiększa akceptację i skuteczność podejmowanych działań).
6. Współpraca międzynarodowa (projekty transgraniczne: współpraca między krajami w zakresie ochrony gatunków migrujących lub występujących na obszarach przygranicznych;

Jakie narzędzia i metody ochrony gatunków *in-situ* mogą przynieść najlepsze efekty w przypadku gatunków zagrożonych? (cd.)

wymiana doświadczeń: dzielenie się wiedzą i najlepszymi praktykami w zakresie ochrony przyrody na forum międzynarodowym

Skuteczna ochrona *in-situ* wymaga kompleksowego podejścia, uwzględniającego zarówno aspekty ekologiczne, jak i społeczne oraz ekonomiczne. Kluczowe jest dostosowanie metod ochrony do specyfiki danego gatunku oraz jego siedliska, a także zapewnienie odpowiedniego wsparcia finansowego i legislacyjnego dla realizowanych działań.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

W jaki sposób programy ochrony rodzimych gatunków przed gatunkami inwazyjnymi wpływają na ekosystemy lokalne i jakie są ich potencjalne konsekwencje ekologiczne

Gatunki inwazyjne stanowią jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla bioróżnorodności na świecie. Ich obecność może prowadzić do wyginięcia rodzimych gatunków, degradacji siedlisk oraz zakłóceń w funkcjonowaniu ekosystemów. W odpowiedzi na te wyzwania, wdrażane są programy mające na celu kontrolę i eliminację gatunków inwazyjnych. Poniżej przedstawiam wpływ takich programów na lokalne ekosystemy oraz potencjalne konsekwencje ekologiczne:

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

W jaki sposób programy ochrony rodzimych gatunków przed gatunkami inwazyjnymi wpływają na ekosystemy lokalne i jakie są ich potencjalne konsekwencje ekologiczne (cd.)

1. Pozytywne efekty programów zwalczania gatunków inwazyjnych:

przywracanie równowagi ekologicznej (usunięcie gatunków inwazyjnych pozwala na odtworzenie naturalnej struktury i funkcji ekosystemu, co sprzyja regeneracji rodzimych gatunków i siedlisk);

ochrona bioróżnorodności (eliminacja inwazyjnych gatunków obcych chroni rodzime gatunki przed konkurencją, drapieżnictwem czy przenoszeniem chorób, co przyczynia się do zachowania różnorodności biologicznej).

W jaki sposób programy ochrony rodzimych gatunków przed gatunkami inwazyjnymi wpływają na ekosystemy lokalne i jakie są ich potencjalne konsekwencje ekologiczne (cd.)

poprawa funkcjonowania ekosystemów (usunięcie gatunków inwazyjnych może przywrócić prawidłowe procesy ekologiczne, takie jak obieg materii i energii, co zwiększa odporność ekosystemu na przyszłe zakłócenia).

2. Potencjalne negatywne konsekwencje ekologiczne programów zwalczania:

zakłócenia w sieciach troficznych (nagłe usunięcie gatunku inwazyjnego może prowadzić do nieprzewidzianych zmian w łańcuchach pokarmowych, wpływając na populacje innych organizmów, zarówno drapieżników, jak i ofiar);

W jaki sposób programy ochrony rodzimych gatunków przed gatunkami inwazyjnymi wpływają na ekosystemy lokalne i jakie są ich potencjalne konsekwencje ekologiczne (cd.)

wtórne inwazje (usunięcie jednego gatunku inwazyjnego może stworzyć niszę ekologiczną, którą szybko zajmą inne inwazyjne gatunki, czasem jeszcze bardziej szkodliwe;

degradacja siedlisk (nieodpowiednie metody zwalczania, takie jak stosowanie herbicydów czy mechaniczne usuwanie roślin, mogą prowadzić do degradacji siedlisk i negatywnie wpływać na rodzime gatunki).

Programy zwalczania gatunków inwazyjnych mają kluczowe znaczenie dla ochrony lokalnych ekosystemów i bioróżnorodności. Jednak ich wdrażanie wymaga starannego planowania, monitoringu oraz uwzględnienia potencjalnych konsekwencji ekologicznych.

Działania jakie mogą być podejmowane na poziomie krajowym i lokalnym w celu ochrony gatunków rodzimych przed inwazją gatunków obcych

Ochrona rodzimych gatunków przed inwazyjnymi gatunkami obcymi (IGO) wymaga skoordynowanych działań na poziomie krajowym i lokalnym. Poniżej przedstawiam kluczowe strategie i działania, które mogą być podjęte w tym zakresie:

1. Ustanowienie i egzekwowanie przepisów prawnych

Ustawa o gatunkach obcych (w Polsce obowiązuje ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych, która reguluje kwestie związane z zapobieganiem wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się IGO oraz zarządzaniem nimi);

Działania jakie mogą być podejmowane na poziomie krajowym i lokalnym w celu ochrony gatunków rodzimych przed inwazją gatunków obcych (cd.)

rozporządzenia wykonawcze (tworzenie i aktualizacja list gatunków uznanych za inwazyjne oraz określenie procedur ich zwalczania).

2. Monitorowanie i szybkie reagowanie

inwentaryzacja (regularne monitorowanie występowania IGO w środowisku, co pozwala na wczesne wykrycie i podjęcie działań zaradczych);

systemy wczesnego ostrzegania (tworzenie mechanizmów informowania odpowiednich służb o pojawieniu się nowych gatunków inwazyjnych).

Działania jakie mogą być podejmowane na poziomie krajowym i lokalnym w celu ochrony gatunków rodzimych przed inwazją gatunków obcych (cd.)

3. Działania kontrolne i zwalczające

metody mechaniczne (usuwanie roślin inwazyjnych poprzez koszenie, wyrywanie czy wykopywanie);

metody chemiczne (stosowanie środków ochrony roślin w celu eliminacji IGO, z zachowaniem ostrożności, aby nie zaszkodzić gatunkom rodzimym).

4. Edukacja i zaangażowanie społeczne

kampanie informacyjne (podnoszenie świadomości społeczeństwa na temat zagrożeń związanych z IGO i sposobów ich zapobiegania);

Działania jakie mogą być podejmowane na poziomie krajowym i lokalnym w celu ochrony gatunków rodzimych przed inwazją gatunków obcych (cd.)

szkolenia dla samorządów i służb (edukacja pracowników administracji lokalnej oraz służb odpowiedzialnych za zarządzanie środowiskiem w zakresie identyfikacji i zwalczania IGO).

5. Współpraca międzynarodowa i międzysektorowa

koordynacja działań (współpraca z sąsiednimi krajami oraz między różnymi sektorami gospodarki w celu skutecznego przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się IGO);

wymiana informacji (udział w międzynarodowych bazach danych i systemach informacyjnych dotyczących IGO).

Działania jakie mogą być podejmowane na poziomie krajowym i lokalnym w celu ochrony gatunków rodzimych przed inwazją gatunków obcych (cd.)

6. Zastosowanie kodeksów dobrych praktyk

kodeksy postępowania (stosowanie wytycznych dotyczących postępowania z roślinami i zwierzętami obcego pochodzenia, aby ograniczyć ich przenikanie do dzikiej przyrody).

7. Finansowanie działań

programy wsparcia (tworzenie funduszy i programów finansowych wspierających działania związane z kontrolą i eliminacją IGO na poziomie lokalnym i krajowym).

8. Rola samorządów lokalnych

zarządzanie terenami (gminy i powiaty powinny aktywnie zarządzać terenami zielonymi, monitorować

Działania jakie mogą być podejmowane na poziomie krajowym i lokalnym w celu ochrony gatunków rodzimych przed inwazją gatunków obcych (cd.)

obecność IGO i podejmować działania zwalczające);

współpraca z mieszkańcami (angażowanie społeczności lokalnych w działania na rzecz ochrony przyrody, np. poprzez organizację akcji usuwania roślin inwazyjnych).

Skuteczna ochrona gatunków rodzimych przed inwazją gatunków obcych wymaga zintegrowanego podejścia, łączącego działania legislacyjne, edukacyjne, kontrolne oraz współpracę na różnych poziomach administracji i społeczeństwa.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Elementy na jakie należy zwrócić uwagę przygotowując projekt z zakresu ochrony gatunków

Przygotowując projekt z zakresu ochrony gatunków, należy zwrócić uwagę na kilka kluczowych elementów, aby zapewnić jego skuteczność i zgodność z obowiązującymi przepisami:

Wczesne konsultacje z organami ochrony środowiska:

Zaleca się, aby już na etapie tworzenia ogólnych założeń projektu skonsultować jego zakres z GDOŚ. Takie podejście pozwala na ustalenie zasadności planowanych działań oraz zwiększa szanse na późniejsze zatwierdzenie programu przez GDOŚ.

Zgodność z obowiązującymi przepisami i dokumentami planistycznymi:

Projekt powinien być zgodny z krajowymi i regionalnymi

Elementy na jakie należy zwrócić uwagę przygotowując projekt z zakresu ochrony gatunków (cd.)

strategiami ochrony różnorodności biologicznej oraz innymi dokumentami planistycznymi, takimi jak plany ochrony obszarów chronionych czy programy ochrony gatunków.

Aktualność danych empirycznych:

Wykorzystane w projekcie dane powinny być aktualne, najlepiej nie starsze niż 15 lat. Dotyczy to zarówno badań terenowych, jak i literatury fachowej.

Pozytywna opinia służb odpowiedzialnych za ochronę przyrody:

Zasadność realizacji projektu powinna być potwierdzona przez właściwego regionalnego dyrektora ochrony

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Elementy na jakie należy zwrócić uwagę przygotowując projekt z zakresu ochrony gatunków (cd.)

Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub radę naukową parku narodowego, w zależności od obszaru realizacji projektu.

Kompleksowy plan realizacji projektu:

Należy opracować szczegółowy plan działań, uwzględniający cele, metody, harmonogram oraz budżet projektu. Plan powinien być zgodny z wytycznymi określonymi w ogłoszeniu o konkursie lub naborze wniosków.

Zaangażowanie odpowiednich ekspertów:

Ważne jest, aby w zespole projektowym znaleźli się specjaliści z dziedziny objętej projektem, posiadający doświadczenie w realizacji podobnych przedsięwzięć.

Elementy na jakie należy zwrócić uwagę przygotowując projekt z zakresu ochrony gatunków (cd.)

Zabezpieczenie finansowania:

Należy zapewnić odpowiednie środki finansowe na realizację projektu, zarówno ze źródeł własnych, jak i zewnętrznych, takich jak fundusze unijne czy krajowe programy wsparcia.

Edukacja i zaangażowanie społeczności lokalnej:

Włączenie lokalnych społeczności w działania projektowe oraz prowadzenie działań edukacyjnych zwiększa akceptację i skuteczność realizowanych przedsięwzięć.

Uwzględnienie powyższych aspektów w procesie przygotowywania projektu zwiększa szanse na jego skuteczną realizację oraz osiągnięcie zamierzonych celów ochronnych.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom

Unia Europejska od lat finansuje liczne projekty mające na celu ochronę przyrody i różnorodności biologicznej. Wiele z tych inicjatyw stanowi doskonałe przykłady dobrych praktyk, które mogą posłużyć jako wzór dla innych organizacji i instytucji. Poniżej przedstawiam kilka z nich:

Program LIFE (Program LIFE jest jednym z głównych instrumentów finansowych UE wspierających projekty z zakresu ochrony środowiska i klimatu. W ramach tego programu zrealizowano w Polsce wiele inicjatyw, które mogą stanowić modele do naśladowania):

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

Ochrona torfowisk w Polsce północnej – LIFE Peat Restore

Projekt koncentruje się na ochronie i odbudowie torfowisk w północnej Polsce, które są kluczowe dla zachowania bioróżnorodności oraz magazynowania dwutlenku węgla. Działania obejmują m.in. rewitalizację zdegradowanych torfowisk oraz edukację lokalnych społeczności na temat ich znaczenia.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

LIFE Pilica – Poprawa jakości wody w rzece Pilicy

Celem projektu jest poprawa jakości wody w rzece Pilicy poprzez wdrożenie działań mających na celu redukcję zanieczyszczeń oraz ochronę ekosystemów wodnych. Działania obejmują m.in. modernizację infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz edukację mieszkańców na temat ochrony zasobów wodnych.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA – Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego

Projekt ten ma na celu wdrożenie działań na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu w Małopolsce, w tym tworzenie narzędzi informatycznych określających potencjał odnawialnych źródeł energii oraz przygotowanie regionalnego centrum kompetencji wspierającego powiaty i gminy.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

„Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach leśnych, w tym w ramach sieci Natura 2000 – promocja najlepszych praktyk,,

Działania przeprowadzone w jego ramach dotyczyły 11 grup zagrożonych gatunków i siedlisk (m.in. rysie, nietoperzy, ptaków szponiastych, rzadkich gadów czy mokradeł). Wiedza na temat zagrożeń i sposobów im przeciwdziałania nie tylko była przekazywana podczas szkoleń z udziałem ekspertów z danej dziedziny, lecz także w trakcie wizyt w terenie.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

Ochrona rybołowa na wybrzeżu Bałtyku

Projekt skupiał się na ochronie rybołowa poprzez zabezpieczanie miejsc lęgowych, instalację platform lęgowych oraz monitoring populacji. Dzięki tym działaniom udało się zwiększyć liczebność tego gatunku na polskim wybrzeżu.

Czynna ochrona nietoperzy w południowo-zachodniej Polsce

Celem projektu była ochrona populacji nietoperzy poprzez zabezpieczanie ich siedlisk, takie jak jaskinie i stare budynki. Działania obejmowały również monitoring populacji oraz kampanie edukacyjne.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

"Ochrona orlika krzykliwego na wybranych obszarach Natura 2000"

Projekt polegał na odtworzeniu kilkuset hektarów łąk, zwiększeniu produktywności gatunku w Puszczy Białowieskiej i Knyszyńskiej, podniesieniu świadomości i zwiększeniu wiedzy społeczeństwa oraz zapewnienie długotrwałej ochrony orlika krzykliwego.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

Program Interreg

Program Interreg wspiera transgraniczne projekty przyczyniające się do integracji mieszkańców pogranicza, obejmujące ochronę kultury, przyrody, programy edukacyjne i zdrowotne oraz rozwój turystyki.

Ochrona i zachowanie przyrody oraz zrównoważone użytkowanie gruntów

W ramach Programu Współpracy Interreg VI A Meklemburgia - Pomorze Przednie / Brandenburgia / Polska realizowała transgraniczny projekt mający na celu ochronę przyrody i gatunków, zrównoważone użytkowanie gruntów oraz ochronę zasobów naturalnych, w tym wody.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POLiŚ)
Kampania edukacyjna na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych Polski Wschodniej

Fundacja Ziemia i Ludzie realizowała projekt "Współdziałaj z naturą. Kampania edukacyjna na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych Polski Wschodniej", którego celem było podnoszenie świadomości ekologicznej i promowanie postaw proekologicznych wśród mieszkańców tego regionu.

Przykłady dobrej praktyki ochrony przyrody w ramach projektów finansowanych przez Unię Europejską, które mogą posłużyć za wzór innym organizacjom i instytucjom (cd.)

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ)
Kampania edukacyjno-informacyjna o bioróżnorodności

Instytut Agrofizyki im. B. Dobrzańskiego PAN realizował projekt "Kampania edukacyjno-informacyjna o bioróżnorodności", mający na celu zwiększenie świadomości na temat znaczenia bioróżnorodności oraz promowanie działań na rzecz jej ochrony.

W jaki sposób można skutecznie monitorować i oceniać efektywność działań ochrony przyrody finansowanych ze środków unijnych?

Skuteczne monitorowanie i ocena efektywności działań ochrony przyrody finansowanych ze środków unijnych są kluczowe dla zapewnienia, że środki te przyczyniają się do realnej poprawy stanu środowiska. Poniżej przedstawiam zalecenia dotyczące tego procesu:

Ustalanie jasnych celów i wskaźników

Każdy projekt powinien rozpoczynać się od precyzyjnego określenia celów oraz wskaźników sukcesu. Wskaźniki te mogą obejmować zarówno parametry ilościowe (np. liczba odtworzonych siedlisk), jak i jakościowe (np. poprawa stanu ochrony gatunków). Jasno zdefiniowane cele ułatwiają późniejszą ocenę skuteczności działań.

W jaki sposób można skutecznie monitorować i oceniać efektywność działań ochrony przyrody finansowanych ze środków unijnych? (cd.)

Regularny monitoring przyrody

Systematyczne obserwacje i oceny stanu różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej są niezbędne. Monitoring powinien obejmować zarówno gatunki, jak i siedliska przyrodnicze, ze szczególnym uwzględnieniem tych o znaczeniu priorytetowym. Zgodnie z art. 112 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, monitoring przyrodniczy polega na obserwacji i ocenie stanu oraz zachodzących zmian w składnikach różnorodności biologicznej i krajobrazowej, a także na ocenie skuteczności stosowanych metod ochrony przyrody.

W jaki sposób można skutecznie monitorować i oceniać efektywność działań ochrony przyrody finansowanych ze środków unijnych? (cd.)

Ocena skuteczności metod ochrony

Ważne jest nie tylko monitorowanie stanu przyrody, ale także ocena efektywności stosowanych metod ochrony. Analiza ta pozwala na identyfikację działań przynoszących najlepsze rezultaty oraz tych, które wymagają modyfikacji.

Wykorzystanie wyników monitoringu do raportowania

Dane z monitoringu są podstawą do sprawozdawczości wobec instytucji unijnych, takich jak Komisja Europejska. Regularne raportowanie umożliwia ocenę postępów w realizacji celów ochrony przyrody na poziomie krajowym i europejskim.

W jaki sposób można skutecznie monitorować i oceniać efektywność działań ochrony przyrody finansowanych ze środków unijnych? (cd.)

Współpraca z ekspertami i interesariuszami

Zaangażowanie naukowców, organizacji pozarządowych oraz lokalnych społeczności w proces monitoringu i oceny zwiększa wiarygodność i akceptację wyników. Współpraca ta pozwala również na wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk.

Adaptacyjne zarządzanie projektami

Na podstawie wyników monitoringu i ocen efektywności należy wprowadzać niezbędne korekty w realizowanych działaniach. Takie adaptacyjne podejście pozwala na bieżąco dostosowywać strategię ochrony do zmieniających się warunków i uzyskiwanych rezultatów.

W jaki sposób można skutecznie monitorować i oceniać efektywność działań ochrony przyrody finansowanych ze środków unijnych? (cd.)

Transparentność i komunikacja wyników

Publiczne udostępnianie wyników monitoringu oraz ocen efektywności działań zwiększa transparentność i buduje zaufanie społeczne. Może to również inspirować inne podmioty do podejmowania podobnych inicjatyw.

Implementacja powyższych zaleceń przyczyni się do skuteczniejszego monitorowania i oceny efektywności działań ochrony przyrody finansowanych ze środków unijnych, co w konsekwencji zapewni lepszą ochronę różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych.

Autor prezentacji
Lech Krzysztofiak

Fundusze Europejskie

Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych
ul. Kolejowa 5/7, 01-217 Warszawa

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych